

A Study on the Development Process and Effects of Using a Competency-based Curriculum in Schools at Basic Education Level

การศึกษากระบวนการพัฒนาและผลการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Usa Kongsai¹ and Nuttara Thankham²

อุษา คงสาย¹ และณัฐตรา แทนขำ²

^{1,2}Office of the Education Council, Ministry of Education, Thailand

^{1,2}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

*Corresponding Author, e-mail: nthankham@gmail.com

Abstract

The purposes of this study were to examine the development process and effects of using a competency-based school curriculum and study the supporting factors and obstacles in the development and use of the competency-based curriculum in 40 pilot primary educational institutions. Data collection tools were used, including questionnaires, interviews, and focus group discussions. The key factors necessary before implementing the competency-based curriculum are: 1) the teachers' preparedness to understand the importance of the competency-based curriculum; 2) the availability of resources including experts' consultation and various data sources; and 3) the conformity with the needs of learners in the local context and community. The most important factors in the process of developing and implementing the competency-based curriculum are: 1) the academic leadership of educational institutions administrators; and 2) teachers' knowledge and understanding of curriculum development and competency-based education management. After implementing the competency-based curriculum in primary schools, teachers have gained: 1) a better understanding of the learning management process and students' competencies development; and 2) the capability to adjust their roles by providing opportunities to learners to develop their potential according to their aptitudes. In addition, the level of parents' satisfaction has increased since they have seen their children enjoy learning better. Finally,

a perceived success of an educational institutions staff and administrators is the learners can apply their competencies in their real lives in the context of their local community.

Keywords: Curriculum Development Process, Competency-based Curriculum, The Effects of the Use of a Competency-based Curriculum, Schools at the Basic Education Level

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษานำร่องระดับประถมศึกษา จำนวน 40 แห่ง โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญที่สถานศึกษาต้องดำเนินการก่อนการพัฒนาหลักสูตร คือ การเตรียมความพร้อมให้กับครูและบุคลากร การสร้างความเข้าใจให้ทุกคนเห็นความสำคัญ การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาเอกสารและข้อมูลด้านต่าง ๆ และนำมาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาการ และความรู้และความเข้าใจของครู ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ โดยหลังการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ พบว่า ครูมีความเข้าใจกระบวนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนมากขึ้น ครูปรับบทบาท และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพตามความถนัดของตนเอง อีกทั้งผู้ปกครองพึงพอใจและเห็นความสุขในการเรียนของบุตรหลานมากขึ้น และสถานศึกษาได้เห็นภาพความสำเร็จ คือ สมรรถนะของผู้เรียนที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงภายใต้บริบทของพื้นที่และชุมชน

คำสำคัญ : กระบวนการพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรฐานสมรรถนะ, ผลการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ, สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทนำ (Introduction)

จากสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งความรู้ สังคม เศรษฐกิจ ระบบงาน และเทคโนโลยี โดยเฉพาะทักษะสำคัญของประชากรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการศึกษาไทยยังไม่ปรับตัวเพื่อพัฒนาประชากรให้มีทักษะสำคัญจำเป็นที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการทำงานในอนาคต จากผลการประเมิน PISA พบว่า เด็กไทยมีคุณภาพต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ทั้งคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และด้านการอ่าน แสดงให้เห็นว่า คุณภาพของผู้เรียนไทยยังไม่ได้มาตรฐานสากล และมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอย่างต่อเนื่องมาตลอดเวลา 15 ปี (Office of the Education Council, 2024) ปัญหาสำคัญมีสาเหตุมาจากการสอนและการวัดและประเมินผลของครู ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจำนวนมากที่อิงเนื้อหา (Independent Committee for Education Reform, 2019)

ปัจจุบันหลายประเทศมีความพยายามในการแก้ปัญหาการศึกษาและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับสมรรถนะของผู้เรียนมากขึ้น โดยมีตัวอย่างประเทศที่มีการจัดการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กับชีวิต มีโอกาสได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงมากขึ้น แม้ประเทศเหล่านั้นจะยังไม่ใช้การศึกษาฐานสมรรถนะเต็มรูปแบบแต่มีแนวทางการปรับและสร้างรายวิชาต่าง ๆ จากเดิมที่มีลักษณะเป็นเนื้อหาสาระมีความเป็นศาสตร์เฉพาะ รวมทั้งปรับให้เอื้อต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของการได้เรียนรู้ เช่น สหรัฐอเมริกา สเปน และเยอรมนี (Office of the Basic Education Commission, 2021)

Office of the Basic Education Commission (2019) ได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 พร้อมทั้งศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ กรอบสมรรถนะผู้เรียน และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พิจารณานำไปใช้ในการยกร่างกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกำหนดให้มีสมรรถนะหลัก 6 ด้าน คือ 1) การจัดการตนเอง 2) การคิดขั้นสูง 3) การสื่อสาร 4) การรวมพลังทำงานเป็นทีม 5) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และ 6) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน (Office of the Basic Education Commission, 2022) โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2562 สพฐ. ได้เริ่มขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนผ่านสถานการณ์การปฏิบัติจริง การใช้ชีวิต การทำงาน และมีสุขภาวะที่ดี และดำเนินการทดลองใช้ในสถานศึกษาที่สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสถานศึกษานำร่องในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่ประกาศในรอบแรก 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล และจังหวัดชายแดนใต้ : นราธิวาส ยะลา และปัตตานี (Ministry of Education, 2018)

สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยใช้แนวคิดหลักการของหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เน้น 5 ประเด็น คือ 1) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนที่เหมาะสมตามช่วงวัย เน้นการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล (Personalization) อย่างเป็นองค์รวม (Holistic development) เพื่อการเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Lifelong learning) 2) ใช้สมรรถนะเป็นหลักในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcome) และมโนทัศน์สำคัญ (Key concept) เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและการทำงาน 3) จัดสภาพแวดล้อมและเส้นทางการเรียนรู้ (Learning pathway) ที่หลากหลาย และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพหุปัญญาและธรรมชาติของผู้เรียน 4) จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) การใช้สื่อและสถานการณ์การเรียนรู้ร่วมสมัย มีความหลากหลายและยืดหยุ่นตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน (Differentiated instruction) บริบท จุดเน้นของสถานศึกษาและชุมชนแวดล้อม และ 5) มุ่งใช้การประเมินเพื่อการพัฒนาและสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance) ที่เป็นธรรม เชื่อถือได้ เอื้อต่อการถ่วงดุลการเรียนรู้และพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นตามระดับความสามารถ (Office of the Basic Education Commission, 2022)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการพัฒนาและผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในเขตพื้นที่นวัตกรรม และสถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปที่ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

วัตถุประสงค์ (Objectives)

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ความหมายของสมรรถนะและแนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency Definition and Competency-based Curriculum Concept)

สมรรถนะ (Competency) เป็นความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีในการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่ง สมรรถนะแสดงออกทางพฤติกรรม การปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะและความสามารถอื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน (Office of the Education Council, 2019) และ Khemmani (2019) ได้เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะจากนิยามของสมรรถนะและกรอบแนวคิดของสมรรถนะ สามารถกำหนดได้ว่า สมรรถนะที่ครบถ้วนสมบูรณ์มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน คือ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skill) 3) คุณลักษณะ/เจตคติ (Attribute/Attitude) 4) การประยุกต์ใช้ (Application) 5) การกระทำ/ การปฏิบัติ (Performance) 6) งานและสถานการณ์ต่าง ๆ (Tasks/Jobs/ Situations) และ 7) ผลสำเร็จ (Success) ตามเกณฑ์ที่กำหนด (Performance criteria) (Independent Committee for Education Reform, 2019)

Khemmani (2019) อธิบายว่า ในการกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency standards) เป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ 1) สมรรถนะหลัก Core competency เป็นสมรรถนะที่เรียกว่า สมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา คือ เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สมรรถนะในลักษณะนี้เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะไม่เกาะติดเนื้อหาหรือไม่ขึ้นกับเนื้อหา “Content-free” ตัวอย่างเช่น สมรรถนะการคิดขั้นสูง สมรรถนะการทำงานแบบรวมพลัง สมรรถนะทักษะชีวิต ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้สามารถใช้เนื้อหาสาระใด ๆ ก็ได้ในการพัฒนา 2) สมรรถนะเฉพาะ หรือ Specific competency เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/สาขาวิชาซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้น ๆ เช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะมีสมรรถนะเฉพาะของวิชา เช่น ด้านหลักภาษา ด้านการประพันธ์ ซึ่งในสาระวิชาต่าง ๆ จะมีสมรรถนะเฉพาะวิชาของตน (Office of the Education Council, 2024)

Khemmani (2019) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญ คือ มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญ เน้นการนำความรู้ไปใช้จริง กำหนดความคาดหวังไว้สูง และคาดหวังกับผู้เรียนทุกคน ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ สามารถ

เรียนได้ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน โดยให้การช่วยเหลือ สนับสนุนอย่างยืดหยุ่น ตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมินความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง เน้นการประเมินที่ท้าทาย เน้นการปฏิบัติด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน (Office of the Education Council, 2024)

ขอบเขตการศึกษา (Scope of study)

1. ศึกษาในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีการนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะ
2. ประเด็นเนื้อหาการศึกษา ได้แก่ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การนำหลักสูตรไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาครู การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การวัดและประเมินผล ปัญหาและอุปสรรค ปัจจัยสนับสนุน และข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนการศึกษา (Process of the study)

1. ศึกษาข้อมูล องค์ความรู้ และการดำเนินงานต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบการวิจัย และคัดเลือกตัวอย่างสถานศึกษาที่เข้าร่วมวิจัยร่วมกับต้นสังกัด จำนวน 40 แห่ง จำแนกเป็นในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล นราธิวาส และปัตตานี รวม 35 แห่ง และพื้นที่ทั่วไปจังหวัดฉะเชิงเทรา สงขลา บุรีรัมย์ และกรุงเทพมหานคร รวม 5 แห่ง
3. พัฒนาเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาความเที่ยงตรงและความเหมาะสม และปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์
4. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาและใช้หลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะ ครอบคลุมกลุ่มครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการศึกษา
5. เก็บข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษา 40 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามผ่านระบบ Google Form
6. สัมภาษณ์เชิงลึกที่สถานศึกษา 29 แห่ง โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการศึกษา
7. สนทนากลุ่มย่อยแบบออนไลน์ โดยแบ่งกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการศึกษา
8. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)
9. ถอดบทเรียนการศึกษาระดับสมรรถนะ กรณีตัวอย่าง : โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
10. จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง
11. จัดทำรายงานผลการศึกษาและให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ลักษณะ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม สำหรับลักษณะเครื่องมือและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

Table 1 Shows the tools used in education and information giving groups.

แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือ	ลักษณะ	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
1. แบบสอบถาม	เป็นแบบสอบถาม ในลักษณะกลุ่ลพอร์มเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะ	สถานศึกษา 40 แห่ง
2. แบบสัมภาษณ์	เป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะ	ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ แห่งละ 2 คน
3. แบบสนทนากลุ่ม	1. แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน	ตัวแทนของครู ผู้บริหาร นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ ของทุกโรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัยในจังหวัด
	2. แบบสนทนากลุ่ม เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อผลการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	ตัวแทนของครู ผู้บริหาร และนักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ และผู้ขับเคลื่อนงานพัฒนาหลักสูตรของทุกจังหวัด จังหวัดละ 2 คน

ผลการศึกษา (Study results)**1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ**

ผลการศึกษากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1.1 ขั้นเตรียมการก่อนการทำหลักสูตร พบว่า สถานศึกษาทุกแห่งให้ความสำคัญมากการเตรียมความพร้อมในหลายด้านก่อนการพัฒนาหลักสูตรฯ ได้แก่ เตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ มีการศึกษาดูงานตัวอย่างจากสถานศึกษาอื่น มีการปรึกษาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ และเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร

1.2 ขั้นระหว่างการทำหลักสูตร ของสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะมี 7 ด้าน ได้แก่ **ด้านที่ 1** แนวคิด ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เช่น ศึกษากรอบของร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะทั้งฉบับ วิเคราะห์สมรรถนะของผู้เรียนทั้ง 6 ด้าน **ด้านที่ 2** เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา เช่น ศึกษาบริบทของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อหาต้นทุนที่มี **ด้านที่ 3** แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เช่น เทียบเคียงกรอบหลักสูตรเดิมกับร่างกรอบหลักสูตรใหม่ ออกแบบรายวิชาให้เอื้อกับจุดเน้นที่ต้องการ **ด้านที่ 4** แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เช่น สร้าง Mindset ใหม่ให้ครูผ่านกระบวนการ PLC ที่มีคุณภาพ สร้างความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและการออกแบบการจัดการเรียนรู้ **ด้านที่ 5** แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เช่น ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ เช่น ศึกษาแนวทางจากสถานศึกษาตัวอย่าง ปรีक्षा ผู้เชี่ยวชาญ และ **ด้านที่ 7** หลักสูตรระดับชั้นเรียน : ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ เช่น ครูทุกคนปรึกษาหาแนวทางการเขียนแผนและจัดหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและศึกษานิเทศก์

1.3 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ คือ

1.3.1 ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ จากการศึกษา พบว่า สถานศึกษาที่มีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ร่วมคิดร่วมทำกับครู เรียนรู้และพร้อมเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษาสำเร็จได้

1.3.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงาน ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจเกิดจากครูด้วยกันเองในสถานศึกษา ข้ามสถานศึกษา

1.3.3 การสนับสนุนจากหน่วยงานและนักวิชาการภายนอก คือ การได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการภายนอก การสร้างระบบโค้ช (Coaching) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร มีการถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้ผู้บริหารและครู

1.4 ปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ได้แก่ การขาดความชัดเจนในเชิงนโยบายและแนวทางดำเนินงาน ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการปรับหลักสูตรและการทำแผนการเรียนรู้ รวมถึงกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายของผู้บริหารและครู ส่งผลให้การทำงานชะงักไม่ต่อเนื่อง โดยปัญหาสำคัญที่พบ คือ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไม่ชัดเจน ส่งผลต่อการจัดทำแบบแสดงผลการเรียนรู้ (แบบ ปพ.1) ทำให้ครูต้องแปลงผลการวัดสมรรถนะกลับมาเป็นคะแนน/เกรดตามเดิม

2. ผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ กรณีตัวอย่าง : โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย

จากผลการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ กรณีโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3 และเข้าเป็นสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 มีแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสนองตอบต่อการพัฒนาทักษะเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ทิศทางการเป็นพลเมืองโลกและบริบทจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 โดยเริ่มพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในเรื่องของสมรรถนะ และการวิเคราะห์หลักสูตร ในปีการศึกษา 2564 มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และกำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียน 4 ด้าน 11 สมรรถนะ ได้แก่ **1. เด็กต้นแก้วฉลาดรู้** ได้แก่ (1) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (2) คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (3) กระบวนการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ (4) ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (5) ภาษาจีนเพื่อชีวิต **2. เด็กต้นแก้วสามารถสูง** ได้แก่ (1) ทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม (2) การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล **3. เด็กต้นแก้วอยู่ดีมีสุข** ได้แก่

(1) ทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน (2) อาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ **4. เด็กต้นแก้วใส่ใจสังคมและสำนึกสากล** ได้แก่ (1) การทำงานแบบรวมพลังเป็นทีมและมีภาวะผู้นำ (2) การเป็นพลเมืองตื่นรู้และมีจิตสำนึกสากล ในปีการศึกษา 2565 ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา (ปรับปรุง 2564) และทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เพื่อร่วมพัฒนาสมรรถนะครู และในปีการศึกษา 2566 ปรับสมรรถนะหลักเป็น 6 ด้าน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ได้แก่ 1) การจัดการตนเอง 2) การคิดขั้นสูง 3) การสื่อสาร 4) การรวมพลังทำงานเป็นทีม 5) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และ 6) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน และปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนของโรงเรียนต้นแก้วดงพิทยา เป็น 4 ด้าน ได้แก่ **ด้านความรู้** : ใฝ่รู้ใฝ่เรียนกล้าแสดงออก รักการเรียนรู้ด้วยตนเอง **ด้านความคิด** : คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ **ด้านทักษะ** : ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ และ **ด้านคุณธรรม** : การมีจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีงาม การมีจิตสาธารณะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และศึกษาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในพื้นที่เพื่อนำมาใช้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการตามจุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา คือ “ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องใกล้ตัวผู้เรียน ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา และเน้นบูรณาการข้ามศาสตร์”

2.2 การพัฒนาครู สถานศึกษากระตุ้นให้ครูพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยแต่ละปีมีการทำ “1 ครู 1 นวัตกรรม” ซึ่งครูในโรงเรียนมีทั้งหมด 75 คน จะได้ 75 นวัตกรรม โดยครูแต่ละคนต้องจัดทำนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสมรรถนะ และเมื่อจัดกลุ่มนวัตกรรมที่ครูทำ พบว่า สมรรถนะที่ครูทำมากที่สุด คือ “การสื่อสาร” ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ครูถนัดมากที่สุด และสมรรถนะที่ครูเลือกทำน้อยที่สุด คือ “การคิดขั้นสูง” และ “การรวมพลังทำงานเป็นทีม” เนื่องจากมีองค์ประกอบของสมรรถนะค่อนข้างมาก หน่วยงานที่มาร่วมพัฒนาครู ได้แก่ SAEMEO และคุรุสภา ร่วมยกระดับการสอนของครูด้วย HIP, PLC สู่ SLC และตัวช่วยในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา คือ “การใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน” และการพัฒนาครูโดยใช้ PLC ในหลายลักษณะ ทั้งแบบสายชั้น แบบกลุ่มสาระการเรียนรู้ แบบหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ และปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอีกประการ คือ สถานศึกษาทำความร่วมมือกับสถาบันผลิตครูเพื่อเป็นเครือข่ายทางวิชาการ และได้รับคำปรึกษาตลอดการดำเนินงาน

2.3 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ สถานศึกษาใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active Learning เช่น Brian-based Learning, Problem-based Learning, Phenomenon-based Learning ทั้งในกลุ่มวิชาที่พัฒนาสมรรถนะพื้นฐาน เช่น ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ดนตรี ศิลปะ และพลศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น โค้ดดิ้ง (Coding) เป็นต้น และจัดหน่วยบูรณาการการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในทุกช่วงชั้น โดยในปีการศึกษา 2566 มีหน่วยบูรณาการ 2 หน่วย ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ต้นแก้ว และเชียงใหม่สมาร์ตซิตี้ ครูผู้สอนจะออกแบบหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ บูรณาการในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยครูหารือร่วมกันและมีทีมกลางกำหนดภาระงานให้สอดคล้องกับเนื้อหา ตัวชี้วัด และเวลาเรียนในหน่วยย่อย ใช้สถานการณ์ใหม่ ๆ พัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและบริบทท้องถิ่นเชียงใหม่ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม อาหารและชีวิต

2.4 การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนรู้และการบริหารจัดการ สถานศึกษาได้นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อน มีการใช้ชุดเครื่องมือและบริการของกูเกิลที่ออกแบบมาสำหรับสถานศึกษาโดยเฉพาะ (Google

Workspace for Education) มาช่วยลดภาระงานเอกสารของครู ซึ่งครูทุกคนใช้ระบบนี้เหมือนกัน ร่วมกับการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้กูเกิล คลาสรูม (Google classroom) เรียนรู้กับครูด้วยกูเกิล มีต (Google Meet) ผู้เรียนทุกคนต้องมีแฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ (E-portfolio) เก็บผลงาน ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้ปกครองที่จะเห็นการพัฒนาการและความถนัดของบุตรหลาน เมื่อผู้เรียนเรียนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็จะสามารถค้นพบความถนัด ความชอบของตนเอง รวมถึงแนวทางการประกอบอาชีพแต่ละบุคคลได้ด้วย และในส่วนของครูต้องมีการจัดเก็บงานในกูเกิล สไลด์ (Google slides) ให้ผู้บริหารใช้เป็นหลักฐานในการประเมิน PA และประเมินเงินเดือนของครู

2.5 การวัดผลและประเมินผลฐานสมรรถนะ จากแนวคิดที่ว่า “การสอบไม่ใช่ตัวตัดสิน” โรงเรียนต้นแก้ว ผดุงพิทยาลัยจึงไม่จัดสอบปลายภาคมา 3 ปีแล้ว แต่ใช้วิธีการวัดและประเมินผลระหว่างเรียน ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2564 โรงเรียนได้นำแนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะมาใช้ ได้แก่ การประเมินตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย มุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนจากภาระงานที่แสดงต่อการประยุกต์ใช้ KSA ในชีวิตจริง หรือในสถานการณ์จริง เน้นการวัดและประเมินผลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลากหลาย ทั้งครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และเพื่อน โดยเน้นการมีหลักฐานที่สะท้อนถึงสมรรถนะของผู้เรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ เช่น E-portfolio และสถานศึกษาจะมีการประเมินผลผู้เรียนทุกเดือนเพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน คณะครูในช่วงชั้นเป็นคณะกรรมการประเมินผลการเรียนรู้/โครงการที่ผู้เรียนนำเสนอ การตัดสินผลการเรียนปลายภาคเรียน/ปลายปีการศึกษา ครูในช่วงชั้นจะดูจากภาระงาน/ชิ้นงานของเด็กทั้งหมดที่ใส่ไว้ใน E-portfolio แล้วครูประเมินผลร่วมกันอีกครั้ง โดยครูสายชั้นจะประเมินสมรรถนะหลักร่วมกัน ครูสายวิชาจะประเมินสมรรถนะพื้นฐานของผู้เรียน และนำเสนอผลการเรียนแก่ผู้ปกครองทุกสิ้นภาคเรียน

2.6 ปัญหาอุปสรรคในการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะและแนวทางแก้ไข ผู้บริหารและครูโรงเรียนต้นแก้ว ผดุงพิทยาลัยกล่าวว่า การใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะอยู่ที่กรอบความคิด (Mindset) ของครู ถ้าครูยังติดในการสอนเนื้อหายึดตามตำรา ติดในมาตรฐานตัวชี้วัด ยึดติดรูปแบบการสอนเดิม ติดแค่ KSA แบบเดิม ก็จะทำให้การออกแบบและจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไม่บรรลุผล เพราะครูไม่ได้ถูกฝึกเรื่องการเรียนรู้ข้ามศาสตร์มาตั้งแต่เป็นนักศึกษาครู ส่งผลให้ครูไม่อยากจะเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนและไม่มีการปรับตัว ผู้บริหารจึงดำเนินการแก้ไขโดยใช้บุคคลภายนอกมากระตุ้นเปลี่ยนวิธีคิดของครูว่า “การศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตจริง สิ่งสำเร็จไม่ได้อยู่เพียงแค่สอน ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้เรียนต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ นำสิ่งที่เรียนรู้ไปทำอย่างอื่นต่อได้ มีใช้เพียงเพื่อเรียนให้จบในแต่ละระดับชั้นเท่านั้น” สถานศึกษาจึงดำเนินการพัฒนาครูร่วมกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและเกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาที่ครูติดเนื้อหาหรือติดตัวชี้วัด พัฒนาครูโดยใช้กระบวนการ PLC ให้ครูได้พูดคุยปรึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในเรื่องความคิดไปจนถึงลงสู่การปฏิบัติ และมีการพัฒนาครูโดยการเปิดชั้นเรียนให้ผู้บริหารนิเทศครู ภาคเรียนละ 2 ครั้ง ประการสำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารจะไม่ทำให้ครูมีภาระงานเพิ่ม และทำแต่สิ่งที่เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

ในส่วนของปัญหาการวัดและประเมินผล ซึ่งส่วนกลางยังไม่ปรับระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ทำให้สถานศึกษาที่นำร่องการใช้หลักสูตรใหม่ต้องวัดและประเมินผลผู้เรียนใน 2 ระบบ คือ

การประเมินสมรรถนะตามหลักสูตรฐานสมรรถนะและการประเมินตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นภาระแก่สถานศึกษา ส่งผลต่อผู้เรียนที่ไปเรียนโรงเรียนใหม่ และเป็นอุปสรรคหนึ่งที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยจึงใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์ เอกซ์เซล เป็นตัวช่วยในการประเมินที่ตอบได้ทั้งหลักสูตรฐานสมรรถนะและหลักสูตรฯ 2551 และสร้างแนวคิดในการประเมินผล โดยมองที่ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ประเมินสมรรถนะของผู้เรียนจากภาระงาน ชิ้นงาน และ E-portfolio ของผู้เรียน ไม่ใช่ประเมินเพียงคะแนนของผลการเรียนเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ พบว่า ครูมีการเปลี่ยนจากการมองมุมวิชาการมุมเดียวเป็นการเข้าใจผู้เรียนมากขึ้นเกี่ยวกับศักยภาพและความถนัดที่หลากหลายของผู้เรียน ครูได้เห็นกระบวนการเรียนรู้และสมรรถนะของผู้เรียนมากขึ้น ในส่วนของผู้เรียนก็สนุกในการเรียนมากขึ้น ชอบทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัด ผู้ปกครองมีความเข้าใจและเห็นความสุขในการมาโรงเรียนของบุตรหลานมากขึ้น โรงเรียนได้เห็นภาพความสำเร็จตามเป้าหมายที่ความชัดเจน คือ “การสร้างสมรรถนะให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง”

2.7 ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาและใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาและใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้นำวิชาการ มีวิสัยทัศน์ และดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัยต่อเนื่องนานหลายปี และสถานศึกษาดำเนินการพัฒนาคูอย่างต่อเนื่อง หลายรูปแบบและวิธีการเพื่อให้มีความเข้าใจและปรับใช้ได้ อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งใช้เป็นผลงานประกอบการประเมิน PA โดยครูได้ทำข้อตกลงกับผู้บริหารในเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอน รวมทั้งโรงเรียนได้นำเทคโนโลยีมาใช้ลดภาระงานเอกสารของครูและจัดทำข้อมูล E-portfolio ของผู้เรียนด้วย

อภิปรายผล (Conclusion)

1. กระบวนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จากผลการศึกษาที่พบว่า สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในหลากหลายด้านก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายต่าง ๆ การเรียนรู้จากเครือข่ายและการแสวงหาความร่วมมือนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Lapboon (2009) ที่ได้กล่าวถึง หลักการพัฒนาหลักสูตรว่าจำเป็นต้องใช้ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งครู ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ในการวางแผนอย่างเป็นระเบียบและรอบคอบ สำหรับขั้นพัฒนาหลักสูตรที่พบว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญกับข้อมูลบริบทรอบตัว และกำหนดเป้าหมาย แนวทางการทำงานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะในส่วนบริบทท้องถิ่นและชุมชนได้เชื่อมโยงกับท้องถิ่นมากขึ้น สอดคล้องกับประเทศสิงคโปร์ที่สนับสนุนนโยบายโรงเรียนริเริ่ม รัฐสนับสนุน “Bottom-Up Initiative, Top-Down Support” (Leong et al., 2011) ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับบริบทรอบตัว และผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความหมายมากขึ้น และจากผลการศึกษาพบว่า ด้านที่ดำเนินการยากที่สุดของการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะนั้นน่าจะเนื่องมาจากในร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดไม่ชัดเจน ซึ่งสะท้อนมาจากการระดมความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรที่จัดโดยสำนัก

วิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อ พ.ศ. 2565 โดยมีความคิดเห็นว่าการมีการอธิบายและเพิ่มเติมข้อมูล/รายละเอียดการวัดและประเมินผล และเกณฑ์การเลื่อนชั้น การตัดสินผลการเรียนที่เป็นรูปธรรม และการเรียนต่อ การย้ายโรงเรียน การสอบวัดความรู้ GAT, PAT, O-NET จะทำอย่างไร ต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจน (Office of the Education Council, 2024)

2. ปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

พบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความชัดเจนในเชิงนโยบายและแนวทางดำเนินการ และขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Tichnor-Wagner et al., (2018) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา คือ การที่นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงและมีความไม่ชัดเจน ส่วนปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร คือ หากหลักสูตรระดับชาติมีการระบุวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ มีการให้คำแนะนำหรือแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ที่ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะสามารถเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรได้ง่ายยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Office of the Education Council (2020) ที่กล่าวว่า การที่ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นปัจจัยที่ทำให้การนำกรอบสมรรถนะไปใช้บรรลุผลสัมฤทธิ์ และสอดคล้องกับ Tichnor-Wagner et al. (2018) ได้วิเคราะห์และสรุปปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับสถานศึกษา คือ การสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษานั้น หากผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นผู้นำทางวิชาการโดยให้การสนับสนุนในการนำหลักสูตรไปใช้ จะทำให้ครูมีความเข้าใจในหลักสูตร และนำหลักสูตรไปใช้ให้ตรงกับผลลัพธ์ที่ผู้เรียนควรได้รับ และจากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จอีกประการหนึ่ง คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวทางของประเทศสิงคโปร์ที่ให้ทุกโรงเรียนดำเนินการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) (Hairon & Dimmock, 2012) โดยให้กลุ่มครูพบกันเป็นประจำทุกสัปดาห์ เรียกว่า Professional Learning Teams (PLTs) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการสอนขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Office of the Education Council (2020) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน คือ การร่วมมือรวมพลังของครู และกระบวนการทำงานแบบชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

นอกจากนี้ ข้อมูลผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากหน่วยงานและนักวิชาการภายนอกเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สอดคล้องกับแนวคิดของ Tichnor-Wagner et al. (2018) ที่วิเคราะห์ว่า ความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญจากนอกสถานศึกษา (External experts) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาและใช้หลักสูตร เช่น ความช่วยเหลือจากกระทรวงที่ดูแลการศึกษา หรือจากมหาวิทยาลัยที่ให้ความช่วยเหลือในการอบรมให้ความรู้แก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Office of the Education Council (2024) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน คือ การมีผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ และผู้ชี้แนะประจำโรงเรียน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Recommendations)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนากรอบหลักสูตร ควรพัฒนาระบบกลไกสนับสนุนการดำเนินงานขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบการพัฒนาคู่มือ ระบบสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญจำเป็น ระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้/องค์ความรู้ ระบบเครือข่ายความร่วมมือ คู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาที่มีความชัดเจนในการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะสู่สถานศึกษา

2. หน่วยงานส่วนจังหวัด/พื้นที่ ควรพัฒนาระบบกลไกรองรับหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพ พร้อมนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาระบบกลไก การหนุนเสริมในการพัฒนาหลักสูตรและการใช้ฐานสมรรถนะในสถานศึกษาที่มีบริบทที่แตกต่างกัน

2. ควรศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

References

- Hairon, S., & Dimmock, C. (2012). Singapore schools and professional learning communities: teacher professional development and school leadership in an Asian hierarchical system. *Educational Review*, 64(4), 405-424, <https://doi.org/10.1080/00131911.2011.625111>
- Independent Committee for Education Reform. (2019). *Topic report number 12: Curriculum and competency-based teaching* [In Thai]. Office of the Education Council.
- Khemmani, T. (2019). *10 Core Competencies to build literate Thai Children, live happily, high abilities and attentive society*. KSP. Retrieved March 10, 2024, from <http://site.ksp.or.th/>
- Lapboon, P. (2009). *Evaluation of school-based curriculum Ban Tanyong Kaboi Chaipattana School Social studies*. SKRU O-Service. Retrieved March 10, 2024, from <http://oservice.skru.ac.th/>
- Leong, J., Sim, S., & Chua, C. (2011). *School-based curriculum development in Singapore: Bottom-up perspectives of a top-down policy*. Retrieved March 10, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/268806181_School-based_Curriculum_Development_in_Singapore_Bottom-up_Perspectives_of_a_Top-down_Policy

- Ministry of Education. (2018, August 2). *Ministry of Education announcement “Establishment of an educational innovation area in Satun Province”*. PTNPEO Sandbox. Retrieved March 10, 2024, from <https://sandbox.ptnpeo.go.th/prakad/50/>
- Ministry of Education. (2018, September 18). *Ministry of Education announcement “Establishment of an educational innovation area in Rayong Province and Sisaket Province”*. PTNPEO Sandbox. Retrieved March 10, 2024, from <https://sandbox.ptnpeo.go.th/prakad/50/>
- Ministry of Education. (2018, October 2). *Ministry of Education announcement “Establishment of an educational innovation area in Chiang Mai Province, Kanchanaburi Province and Southern Border Provinces”*. PTNPEO Sandbox. Retrieved March 10, 2024, from <https://sandbox.ptnpeo.go.th/prakad/50/>
- Office of the Basic Education Commission. (2021). *Complete report: Analytical study and synthesis of data on basic education management related to curriculum development and quality learning abroad*. CBE Thailand. Retrieved March 20, 2024, from <https://cbethailand.com>
- Office of the Basic Education Commission. (2022). *Competency-based curriculum*. CBE Thailand. Retrieved March 15, 2024, from <https://cbethailand.com/>
- Office of the Basic Education Commission. (2022). *Draft of the Basic Education Curriculum Framework for the Buddhist Era... Primary level*. CBE Thailand. Retrieved March 15, 2024, from <https://cbethailand.com/>
- Office of the Education Council. (2019). *National education standards B.E. 2561 (2018)* [In Thai].
- Office of the Education Council. (2020). *Research and development report of the core competency framework in students in grades 4–6 for the Basic Education Curriculum* [In Thai].
- Office of the Education Council. (2024). *A study of development process and results of using a competency-based curriculum at the basic education level school* [In Thai].
- Tichnor-Wagner, A., Allen, D., Socol, A. R., & Xing, Q. W. (2018). Studying implementation within a continuous-improvement process: What happens when we design with adaptations in mind? *Teachers College Record*, 120(5). <https://doi.org/10.1177/016146811812000506>